



Het archief van de Rechtbank voor Oorlogsschade van het gerechtelijk arrondissement Leuven

**Aangevuld met enkele andere archieven m.b.t.
de Eerste Wereldoorlog die interessant zijn voor
de genealoog**

Johan Breugelmans

Voorzitter van de Werkgroep voor Aarschotse Geschiedenis, Documentatie en Informatie

Cultureel Centrum Romaanse Poort

Leuven - 28 mei 2019

De Duitse inval in augustus 1914: moord en brandstichting...

De 'Rape of Belgium' (Nederlands: verkrachting van België) is de geijkte term die gebruikt wordt om de wreedheden door het Duitse leger tegen de Belgische burgerbevolking in het begin van de Eerste Wereldoorlog aan te duiden. Bij deze wreedheden kwamen minstens 6000 Belgen om het leven, ca. 25.000 gebouwen werden vernietigd in meer dan 800 gemeenten. Naar schatting waren in de maanden augustus-december 1914 ongeveer 1,5 miljoen Belgen, ongeveer 20% van de bevolking destijds, op de vlucht voor het Duitse leger.

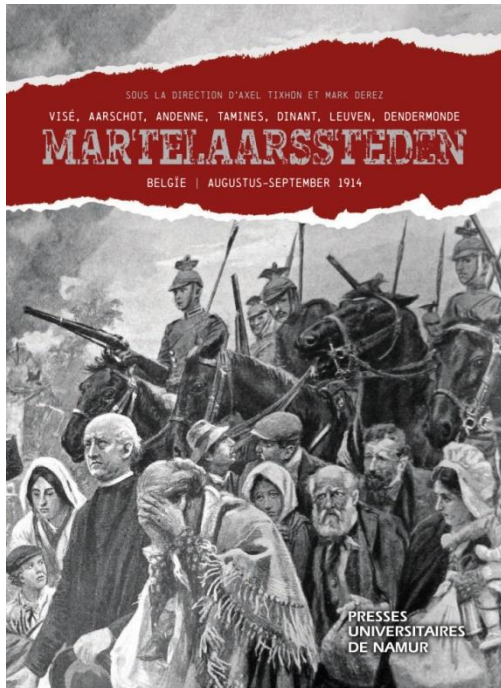
De misdaden tegen de Belgische burgerbevolking tijdens de Duitse opmars in augustus-oktober 1914 had geen wild, ongecontroleerd karakter, integendeel: de executies en vernielingen in Visé, Andenne, Aarschot, Leuven Dinant en tal van andere steden en dorpen werden aangestuurd door de top van het Duitse leger. De Duitse legerleiding besloot tot dergelijke afschrikwekkende represailles nadat hun troepen, naar eigen zeggen, door burgers waren beschoten. Tevens wilde de Duitse legerleiding de Belgische bevolking zo terroriseren en bang maken om ervoor te zorgen dat de strakke timing van het Schlieffen-aanvalsplan op het westelijk front niet in het gedrang zou komen. Om de afgrijselijke vergeldingsmaatregelen goed te praten werd telkens het argument van deze zogenaamde *francs-tireurs* aangevoerd. Voor de oorlog begon, hadden de Duitse generaals hun eigen soldaten zwaar geïndoctrineerd en opgestookt met verhalen over *francs-tireurs* uit de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871. Deze paranoia ging zo ver, dat elk klein incident dat niet onmiddellijk verklaard kon worden een aanleiding tot dergelijke represailles kon geven.

De angst voor de *franc-tireurs* ging gepaard met gruwelijke misdaden tegenover de burgerbevolking, waaronder de executie van vrouwen en kinderen. In Aarschot vielen 171 doden, in Andenne 211, in Leuven 248, in Tamines 383 en in Dinant vielen maar liefst 674 slachtoffers van de Duitse tereur te betreuren. Op 25-26 augustus 1914 verwoestte het Duitse leger door brandstichting grote delen van de middeleeuwse stadskern van Leuven, waaronder de universiteitsbibliotheek met 300.000 historische boeken en andere kostbare werken. Ongeveer 2.000 gebouwen werden vernietigd of zwaar beschadigd. In totaal kwamen 248 burgers om het leven door executie of door de brandstichting.

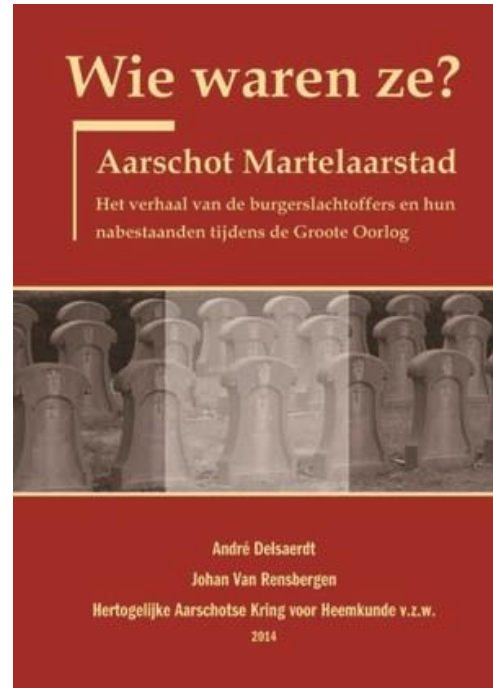


'De moordpartij op de onschuldigen' (1916): aanklacht van de Nederlandse cartoonist Louis Raemaekers tegen de moord op onschuldige Belgische burgers in Dinant in augustus 1914.

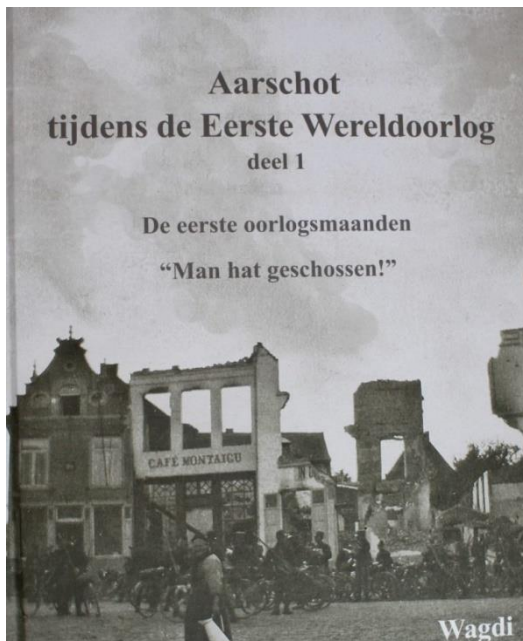
TIPS VOOR VERDERE LECTUUR:



A. TIHON en M. DEREZ (red.),
De Martelaarssteden. Visé, Aarschot, Andenne, Tamines, Dinant, Leuven, Dendermonde. België augustus-september 1914



A. DELSAERDT en J. VAN RENSBERGEN,
Wie waren ze? Aarschot Martelaarstad. Het verhaal van de burgerslachtoffers en hun nabestaanden tijdens de Grote Oorlog



J. BREUGELMANS e.a.,
Aarschot tijdens de Eerste Wereldoorlog. Deel 1. De eerste oorlogsmaanden “Man hat geschossen!”



J. BREUGELMANS e.a.,
Aarschot tijdens de Eerste Wereldoorlog. Deel 2. De eerste oorlogsmaanden “Mais Aerschot, hélas! c'est la mort” (Charles Gheude)

Het herstel van de oorlogsschade door de Belgische Staat na WO I

I. DE RECHTBANKEN VOOR OORLOGSSCHADE EN HUN ARCHIEF

1. Oprichting en werking van de rechtbanken voor oorlogsschade

De Besluitwet van 23 oktober 1918 (*B.S.*, 24-26 oktober) en de Wet van 20 april 1920 (*B.S.*, 5 mei), gecoördineerd bij het K.B. van 25 april 1920 (*B.S.*, 5 mei), voorzagen in de oprichting, in ieder gerechtelijk arrondissement, van bijzondere rechtscolleges die uitspraak moesten doen over het herstel van de schade voortvloeiend uit het oorlogsgeweld tijdens de jaren 1914-1918 (*juridiction temporaire des dommages de guerre*) (art. 2, § 1). De ministers van Justitie (Carton de Wiart), van Binnenlandse Zaken (Berryer) en van Economische Zaken (Cooreman), werden met de uitvoering van de wet van 1918 belast. Welke schade precies vergoed werd, werd uitvoerig bepaald in een reeks wetten waarvan we hier enkel de voornaamste kunnen opnoemen: de Besluitwet van 12 november 1918 in verband met de toekenning van voorlopige uitkeringen in verband met materiële schade (*Loi relatif aux allocations provisionnelles en matière de dommages aux biens*) (*B.S.*, 21 nov.), de wet van 10 mei 1919 (*B.S.*, 5 juni) in verband met het herstel van oorlogsschade (*Loi sur la réparation des dommages résultant des faits de guerre*), sindsdien vele malen gewijzigd, en de wet van 10 juni 1919 (*B.S.*, 22 juni) betreffende de schadeloosstelling van burgerslachtoffers (*Loi sur les réparations à accorder aux victimes civiles de la guerre*, gewijzigd bij de wet van 25 juli 1921 (*B.S.*, 28 aug.) en gecoördineerd bij het K.B. van 19 augustus 1921 (*B.S.*, 28 aug.)). Men kan zonder enige overdrijving stellen dat door de Eerste Wereldoorlog binnen het Belgisch recht een nieuwe rechtstak ontstond, nl. het oorlogsschaderecht ('le droit à la réparation des dommages de guerre'). De tientallen wetten en Koninklijke Besluiten die sinds 1918 werden uitgevaardigd werden regelmatig gebundeld in wettenverzamelingen en handboeken.

De rechtbanken voor oorlogsschade deden uitspraak over het bedrag van de schadeloosstelling of over een eventueel hergebruik (*remploi*) van bepaalde goederen die nog konden gerecupereerd worden. De rechtbanken voor oorlogsschade konden in om het even welke gemeente van het rechtsgebied zitting hebben (art. 2 van het K.B. van 25 april 1920). Zij bestonden uit één of meerdere kamers. Hun aantal werd door de Koning bepaald volgens de noden van de dienst (art. 3). Wanneer een rechtbank of één of meerdere kamers hun taak hadden volbracht, werden deze door de Koning opgeheven (art. 4, § 1 en 2). Tussen 7 maart en 22 april 1919 werden in de Vlaamse provincies en arrondissementen 14 rechtbanken voor oorlogsschade opgericht, samengesteld uit in totaal 47 kamers, met een gemiddelde van 3,3 kamers per rechtbank.

Elke kamer bestond uit een voorzitter en uit ten minste twee effectieve assessoren (en twee suppleanten). De functie van de kamervoorzitter werd waargenomen door de voorzitter of door een ondervoorzitter van de rechtbank (art. 5 van het K.B. van 25 april 1920). De voorzitter en de ondervoorzitters van de rechtbanken werden door de Koning gekozen voor een termijn van drie jaar onder de effectieve, plaatsvervangende of op rust gestelde magistraten, onder de advocaten en de pleitbezorgers die minstens tien jaar op de 'tableau' waren ingeschreven en tenslotte onder de personen die gedurende dezelfde tijd aan een universiteit recht hadden gedoceerd (art. 6, § 1). De effectieve en plaatsvervangende assessoren werden voor een termijn van drie jaar gekozen door de eerste voorzitter van het hof van beroep van het rechtsgebied "parmi les personnes spécialement compétentes" (art. 6, § 3). De assessoren waren bijgevolg niet noodzakelijk juristen. De rechtbank bestond maximaal uit drie leden, de voorzitter inbegrepen (art. 7). De rechtbankvoorzitter werd bijgestaan door een griffier. De griffier werd eveneens door de Koning benoemd en afgezet. Zijn bevoegdheden vielen onder toepassing van de bepalingen van Wet op de Gerechtelijke Organisatie van 1869 (art. 9).

Bij elke rechtbank van oorlogsschade werd door de Koning een hoofdcommissaris (*commissaire*

principal) en één of meerdere staatscommissarissen (*commissaires de l'État*) benoemd, naargelang de behoefte van de dienst (art. 11, § 1). De commissarissen vertegenwoordigden de Staat en deden het algemeen belang gelden. De rechtbank werd geacht uitspraak te doen over de vorderingen van de commissarissen (art. 11, § 2 en 3). De 'commissariaten' waren belast, luidens art. 13 van de Besluitwet van 23 oktober 1918 met de vaststelling en de waardering van de geleden schade. Zij waren verder belast met het toezicht op de uitvoering van de wetgeving en met de uitvoering van de arresten en vonnissen van de rechtscolleges (art. 13, § 2) en in die zin traden zij op als 'Openbaar Ministerie' bij de hoven en rechtbanken voor oorlogsschade. Zij zagen ook toe op de orde en de regelmatigheid van de dienst bij de rechtbanken (art. 13, § 3). De commissarissen werden benoemd voor een termijn van één jaar, konden door de Koning uit hun functie ontheven worden (art. 12, § 1) en stonden tijdens hun mandaat onder het administratief toezicht van de minister van Economische Zaken (art. 13, § 1). Van de staatscommissarissen werd door de wetgever geen specifieke kwalificaties geëist, maar in de praktijk waren zij magistraten, hoge ambtenaren van het Ministerie van Financiën, advocaten, handelaars, industriëlen.

Het toezicht op de staatscommissarissen en de coördinatie van de rechtbanken voor oorlogsschade werd voor het eerst geregeld door het K.B. van 11 augustus 1919 (*B.S.*, 24 aug.), ondertekend door minister van Financiën Léon Delacroix en zijn ambtgenoot van Economische Zaken Henri Jaspar. Volgens de bepalingen van dit K.B. gebeurde het toezicht op de werking van deze diensten door de inspecteurs van de registratie en de domeinen van het Ministerie van Financiën (art. 1). De inspecteurs werden in het bijzonder belast met het rapporteren aan de minister van Economische Zaken, met het opstellen van huishoudelijke reglementen voor de commissariaten, met het uitbrengen van een gemotiveerd advies over de aanvragen tot minnelijke schikking in die gevallen waar de goedkeuring (homologatie) door de rechtbank niet vereist was (art. 2 van de wet van 24 december 1919), met het bevorderen van de communicatie tussen de commissariaten onderling en tenslotte met het onderzoek van het nut en de opportuniteit van het aantekenen van beroep of het zich voorzien in cassatie (b.v. wanneer het staatsbelang in het geding was) (art. 1, par. 1^o-5^o). Zij oefenden hun controletaken uit binnen hun eigen ressort, tenzij door de minister van Economische zaken anders bepaalde (art. 2).

Naast de oprichting van de rechtbanken voor oorlogsschade voorzag de wetgever in de oprichting van *hoven voor oorlogsschade*. Deze werden opgericht in de zetel van de drie hoven van beroep en waren bevoegd voor het rechtsgebied van het hof van beroep (art. 19). Ook deze rechtscolleges konden zetelen in om het even welke gemeente van hun ressort (art. 20, § 1). Elk hof bestond uit meerdere kamers, waarvan het aantal door de Koning bepaald werd, met een minimum van één kamer per provincie (art. 21). Net zoals bij de rechtbanken voor oorlogsschade waren de kamers van de hoven samengesteld uit een voorzitter, twee effectieve en twee plaatsvervangende assessoren. Bij elk hof opereerden een hoofdcommissaris en één of meerdere staatscommissarissen, benoemd door de Koning. In uitvoering van art. 19 van de Besluitwet van 23 oktober 1918 werden er te Gent (K.B. van 27 maart), te Luik (K.B. van 27 maart) en te Brussel (K.B. van 24 april) hoven voor oorlogsschade opgericht. Het hof te Gent bestond uit twee, het hof te Luik uit vier en het hof te Brussel uit drie kamers.

De *bevoegdheid* van de rechtscolleges werd pas geregeld in de art. 2*bis*, 2*ter* en 2*quater* van de wet van 20 april 1920 (art. 30, 31 en 32 van het K.B. van 25 april 1920). Elke rechtbank was slechts bevoegd voor de schade aan die goederen die gelegen waren binnen het ressort. Indien de schade betrekking had op verschillende onroerende goederen van éénzelfde bedrijf of eigenaar en indien deze goederen in verschillende gerechtelijke arrondissementen gelegen waren, dan was die rechtbank bevoegd bij dewelke de grootste schadeclaim werd ingediend (art. 30, § 1). De Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen kon enkel bij de rechtbank te Brussel vorderingen indienen (art. 30, § 3). In verband met de (fysieke) schade aan personen was de woonplaats van het slachtoffer (op het ogenblik dat hij/zij schade opliep) bepalend (art. 31). Voor bevoegdheidsconflicten was het Hof van Cassatie bevoegd (art. 32, § 2).

De *procedure* voor de rechtbanken voor oorlogsschade werd door de wetgever uitvoerig beschreven in de artikelen 33 tot en met 70 van het K.B. van 25 april 1920. De verzoekschriften tot schadeloosstelling werden aangetekend en in twee exemplaren aan de griffie van de bevoegde rechtbank overgemaakt. Van alle aanhangig gemaakte zaken werd door de griffier aantekening gehouden in een register. De dossiers en de bijhorende bewijsstukken werden nadien aan de hoofdcommissaris overgemaakt (art. 33). De zaken werden door de voorzitter onder de verschillende kamers verdeeld op vordering van de hoofdcommissaris (art. 38). De schadelijder of geteisterde werd minstens vijf dagen op voorhand door de staatscommissaris opgeroepen om ter zitting te verschijnen (art. 39). Tijdens een eerste zitting werden beide partijen (de gesinistreeerde en de staatscommissaris) gehoord en probeerde de rechtbank de partijen te verzoenen. Indien beide partijen akkoord gingen werd het akkoord door de rechtbank bekrachtigd (*homologatie*) (art. 40, § 1). Kwamen de partijen niet tot verzoening dan deed de rechtbank uitspraak over het bedrag van de schadeloosstelling (art. 40, § 2). De staatscommissaris kon de geteisterde een minnelijke schikking voorstellen (dus zonder homologatie door de rechtbank) indien het bedrag van de eis de 10.000 frank niet overschreed. In elk geval moest de minnelijke schikking (*transaction*) door de minister van Economische Zaken worden goedgekeurd (art. 42). De Koning kon, naargelang de noden van de dienst, bij de rechtbanken *arbitragecommissies* oprichten (art. 45). Deze commissies werden belast met het verzoenen van de partijen. Bij een verzoening werd het akkoord ter goedkeuring voorgelegd aan de staatscommissaris en, indien nodig, ter bekrachtiging voorgelegd aan de rechtbank (art. 46). De wetgever bepaalde verder dat van alle getuigenverhoren door de griffiers proces-verbaal moest opgemaakt worden (art. 52), dat de deskundigen hun verslagen binnen vooraf bepaalde termijnen ter griffie dienden neer te leggen (art. 53) en dat de zittingen van de rechtbank in regel openbaar waren maar dat de rechtbank ook tot een zitting achter gesloten deuren kan besluiten (art. 57).

Bij dringende zaken konden de voorzitter of de ondervoorzitter uitspraak doen in kort geding (art. 59, § 1). Art. 61 schrijft enkele vormvoorschriften voor waaraan de minuten van vonnissen moesten voldoen. Een uittreksel van elk vonnis werd binnen de 24 uur aan de staatscommissaris overgemaakt, die instond voor de bekenmaking (betekening) aan de geteisterde (art. 62). Zowel de geteisterden als de staatscommissarissen konden tegen een gerechtelijke uitspraak in beroep gaan, zelfs na de homologatie van een akkoord (art. 63, § 1). Bij fysieke schade aan personen was er steeds beroep mogelijk (art. 63, § 2). Bij materiële schade (schade aan goederen) hing de mogelijkheid om in beroep te gaan af van het bedrag van de schadeloosstelling dat de rechtbank in eerste aanleg toekende. Het beroep was slechts ontvankelijk indien de schade, die ter beoordeling aan het hof werd voorgelegd, de 5.000 frank niet overschreed (art. 63, § 5). De akte van beroep werd neergelegd bij de griffie van de rechtbank die het vonnis uitsprak, binnen de maand na de uitspraak. In geval van een vonnis in kort geding werd de termijn beperkt tot twee weken. Het rechtsplegingsdossier werd door de griffier aan de hoofdcommissaris bij het hof voor oorlogsschade overgemaakt (art. 64, § 1-3). Tegen de beslissingen in laatste aanleg konden zowel de staatscommissaris als de geteisterden zich in cassatie voorzien. De procedure van de voorziening in cassatie werd uitvoerig beschreven in het art. 69 van het K.B. van 25 april 1920.

2. De rechtbank voor oorlogsschade van het gerechtelijk arrondissement Leuven en haar archief

De rechtbank voor oorlogsschade van het gerechtelijk arrondissement Leuven werd opgericht op 22 april 1919 (B.S. 24 april) en afgeschaft op 23 augustus 1926 (B.S. 1 september), op welke laatste datum haar bevoegdheden werden overgeheveld naar de rechtbank voor oorlogsschade van het gerechtelijk arrondissement Brussel.

De inventaris van het archief van de rechtbank voor oorlogsschade van het gerechtelijk arrondissement Leuven is voorlopig niet digitaal beschikbaar op de website van het Algemeen Rijksarchief, maar kan wel geconsulteerd in de leeszaal van het Rijksarchief Leuven onder nummer

INV 316. Hij maakt deel uit van: Karel VELLE en Joëlle DHONDT, *Inventarissen van de archieven van de hoven en rechtbanken voor oorlogsschade in Vlaanderen (en rechtsopvolgers) 1919-1936*. (Rijksarchief te Beveren. Inventarissen, nr. 59), Brussel, 2001, blz. 54-56 (= blz. over Leuven). Het archief van de rechtbank voor oorlogsschade van het gerechtelijk arrondissement Leuven bestaat uit 90 registers met de *Minuten *van vonnissen* uitgesproken door dit rechtscollege tussen 1919 en 1926. Deze minuten van de verschillende kamers werden in chronologische volgorde ingebonden.

(Minuut: Term uit de archivaliek voor de vastgestelde versie van een geschrift, waarnaar het netexemplaar wordt opgemaakt. Vaak gaan aan de minuut nog concepten vooraf. Het verschil tussen beide is, dat een concept gewoonlijk niet en een minuut meestal wel ondertekend is. In de archieven treft men met name in het notarieel archief dikwijls nog naast de gebonden netexemplaren de losse minuten aan. De doorhalingen en wijzigingen in de minuten kunnen interessante gegevens bevatten die in de nette akten uiteraard niet meer voorkomen.)

1.	1919 aug. 28-1919 okt. 31	46.	1922 aug. 12-aug. 31
2.	1919 nov. 5-1919 dec. 23	47.	1922 sept. 1-sept. 29
3.	1920 jan. 3-febr. 28	48.	1922 okt. 2-okt. 17
4.	1920 maart 1-maart 31	49.	1922 okt. 17-okt. 31
5.	1920 april 1-april 29	50.	1922 nov. 3-nov. 15
6.	1920 mei 1-mei 29	51.	1922 nov. 16-nov. 29
7.	1920 juni 2-juni 30	52.	1922 dec. 1-dec. 15
8.	1920 juli 1-juli 31	53.	1922 dec. 15-dec. 29
9.	1920 aug. 2-aug. 31	54.	1923 jan. 2-jan. 17
10.	1920 sept. 1-sept. 30	55.	1923 jan. 17-jan. 31
11.	1920 okt. 2-okt. 30	56.	1923 febr. 1-febr. 14
12.	1920 nov. 2-nov. 29	57.	1923 febr. 15-febr. 28
13.	1920 dec. 1-dec. 30	58.	1923 maart 1-maart 14
14.	1921 jan. 5-jan. 17	59.	1923 maart 15-maart 30
15.	1921 jan. 17-jan. 31	60.	1923 april 3-april 13
16.	1921 febr. 2-febr. 28	61.	1923 april 17-april 30
17.	1921 maart 2-maart 14	62.	1923 mei 1-mei 16
18.	1921 maart 14-maart 31	63.	1923 mei 16-mei 31
19.	1921 april 1-april 16	64.	1923 juni 1-juni 13

20.	1921 april 16-april 30	65.	1923 juni 15-juni 29
21.	1921 mei 2-mei 18	66.	1923 juli 2-juli 13
22.	1921 mei 18-mei 30	67.	1923 juli 16-juli 31
23.	1921 juni 1-juni 17	68.	1923 aug. 3-aug. 31
24.	1921 juni 17-juni 30	69.	1923 sept. 1-sept. 28
25.	1921 juli 1-juli 29	70.	1923 okt. 1-okt. 31
26.	1921 aug. 1-aug. 31	71.	1923 nov. 5-nov. 30
27.	1921 sept. 9-sept. 30	72.	1923 dec. 3-dec. 28
28.	1921 okt. 1-okt. 31	73.	1924 jan. 3-jan. 31
29.	1921 nov. 3-nov. 30	74.	1924 febr. 1-febr. 29
30.	1921 dec. 1-dec. 17	75.	1924 maart. 3-maart 31
31.	1921 dec. 17-dec. 30	76.	1924 april 1-mei 30
32.	1922 jan. 3-jan. 18	77.	1924 juni 3-aug. 28
33.	1922 jan. 18-jan. 31	78.	1924 sept. 1-okt. 30
34.	1922 febr. 1-febr. 13	79.	1924 nov. 4-dec. 31
35.	1922 febr. 13-febr. 28	80.	1925 jan. 5-febr. 28
36.	1922 maart 2-maart 17	81.	1925 maart 2-april 30
37.	1922 maart 17-maart 31	82.	1925 mei 4-juni 30
38.	1922 april 3-april 21	83.	1925 juli 1-aug. 26
39.	1922 mei 2-mei 18	84.	1925 sept. 1-okt. 30
40.	1922 mei 18-mei 31	85.	1925 nov. 3-dec. 31
41.	1922 juni 1-juni 16	86.	1926 jan. 5-febr. 26
42.	1922 juni 16-juni 30	87.	1926 maart 2-april 14
43.	1922 juli 1-juli 17	88.	1926 april 16-mei 29
44.	1922 juli 17-juli 31	89.	1926 juni 1-juni 30
45.	1922 aug. 1-aug. 11	90.	1926 juli 1-sept. 28

II. RAADPLEEGBAARHEID VAN HET ARCHIEF

Wat de raadpleging van deze bescheiden betreft, is het belangrijk de regels i.v.m. de openbaarheid in herinnering te brengen. Archiefbescheiden ouder dan 100 jaar zijn vrij raadpleegbaar.

De raadpleging (of reproductie) van archiefbescheiden jonger dan 100 jaar oud is niet toegelaten, tenzij in welbepaalde gevallen, na een schriftelijke en gemotiveerde aanvraag gericht aan de Algemene Rijksarchivaris (Ruisbroekstraat 2-6, 1000 Brussel) of zijn gemachtigde (de verantwoordelijke van de archiefbewaarplaats waar de stukken berusten).

De raadpleging (of reproductie) van archiefbescheiden jonger dan 100 jaar en met betrekking tot niet-strafrechtelijke zaken is uitsluitend toegelaten:

1° aan de betrokken partijen,

2° *in het kader van een proces of een betwisting* aan de verwanten in rechtstreekse lijn - ascendenten of descendenten - van één van de partijen, de gemandateerde advocaten of notarissen, de ministeriële ambtenaren en ieder persoon die door de wet hiertoe de machtiging heeft,

3° *in het kader van het wetenschappelijk onderzoek*, aan de vorsers die een aanbevelingsbrief van hun promotor kunnen voorleggen, of elke vorsers die het wetenschappelijk karakter van zijn opzoekingen kan aantonen.

In alle gevallen zullen de personen die gemachtigd worden archiefbescheiden van de hoven en rechtbanken van de rechterlijke macht jonger dan 100 jaar te raadplegen (of te reproduceren), zich er schriftelijk toe verbinden, bij middel van een formulier dat hem/haar in de studiezaal van de archiefbewaarplaats ter beschikking zal worden gesteld, de wetgeving op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer te eerbiedigen, evenals de andere bepalingen en voorschriften die erin vermeld worden, na te leven.

III. HOE DIGITAAL ZOEKEN IN HET ARCHIEFFONDS ?

Sedert einde 2018 zijn de 90 registers met de *Minuten van vonnissen* geïndexeerd en kan me ze ook doorzoeken met de zoekrobot 'zoeken naar personen' van het Algemeen Rijksarchief (<https://search.arch.be/nl/zoeken-naar-personen>).

Werkwijze:

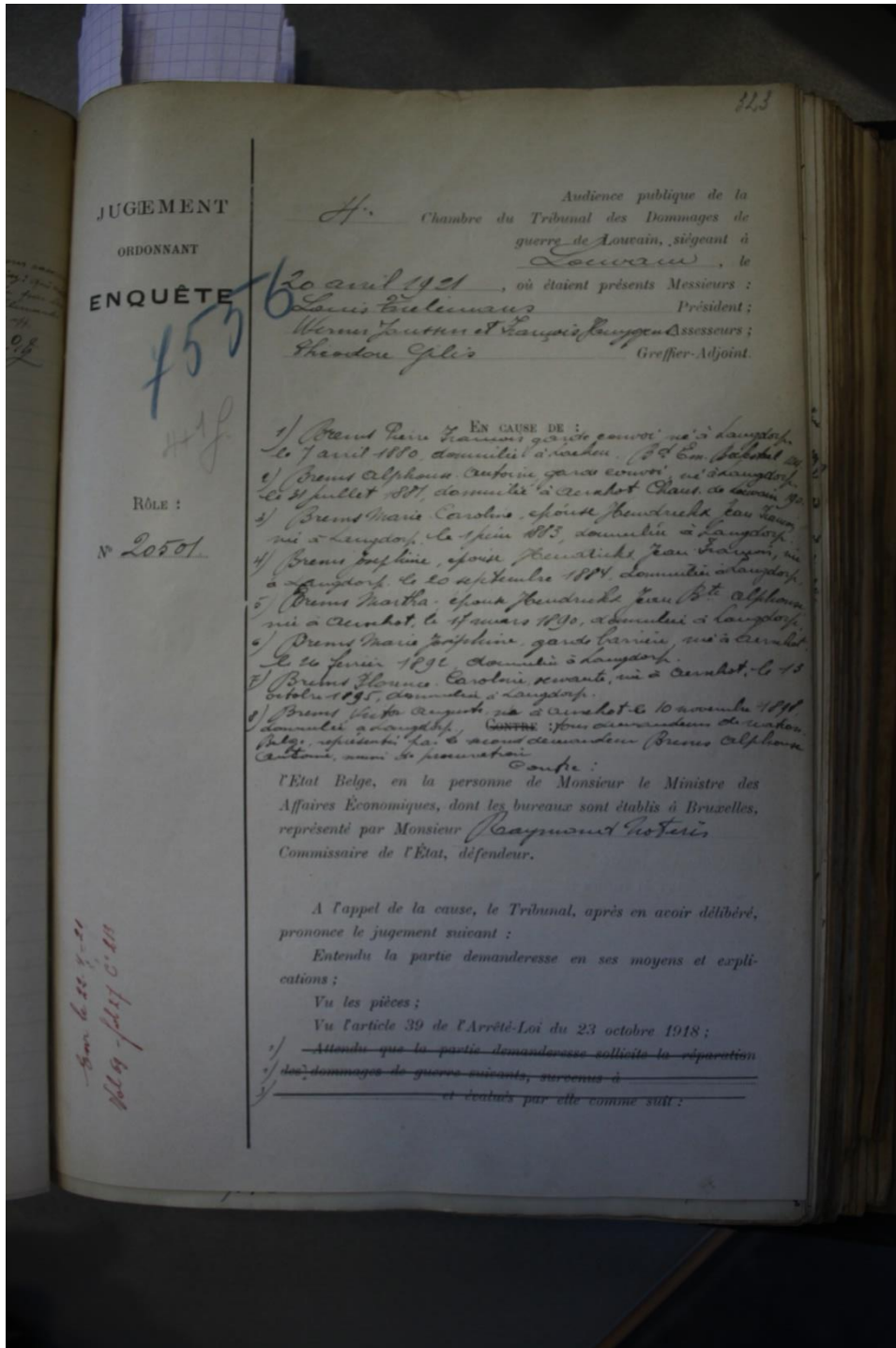
- Vul in het zoekvenster 'Vrij zoeken' als zoekterm 'oorlogsschade' in;
- Vervolgens kan u:
 - o in het zoekvenster 'Eerste persoon' zoeken op naam (en eventueel ook voornaam):
bv. Janssens
EN EVENTUEEL
 - o in het zoekvenster 'Tweede persoon' zoeken op naam (en eventueel ook voornaam):
bv. Peeters
 - o in het zoekvenster 'Akte' zoeken op 'Aktegemeente', bv. Leuven
- U kan ook beiden (persoon & gemeente) combineren en krijgt dan alle documenten m.b.t. oorlogsschade in Leuven waarin de namen Janssens en Peeters voorkomen.
- Klik vervolgens achter ieder zoekresultaat op het 'vergrootglas' achteraan en u krijgt meer details over de bewuste akte en in welk register ze onder welk aktenummer te vinden is.

Voor meer gedetailleerde info over het gebruik van de zoekrobot 'zoeken naar personen' van het Algemeen Rijksarchief, verwijzen wij graag naar de online-handleiding die u kan vinden via deze link: https://search.arch.be//images/stories/doc/handleiding_zoeken_personen.pdf

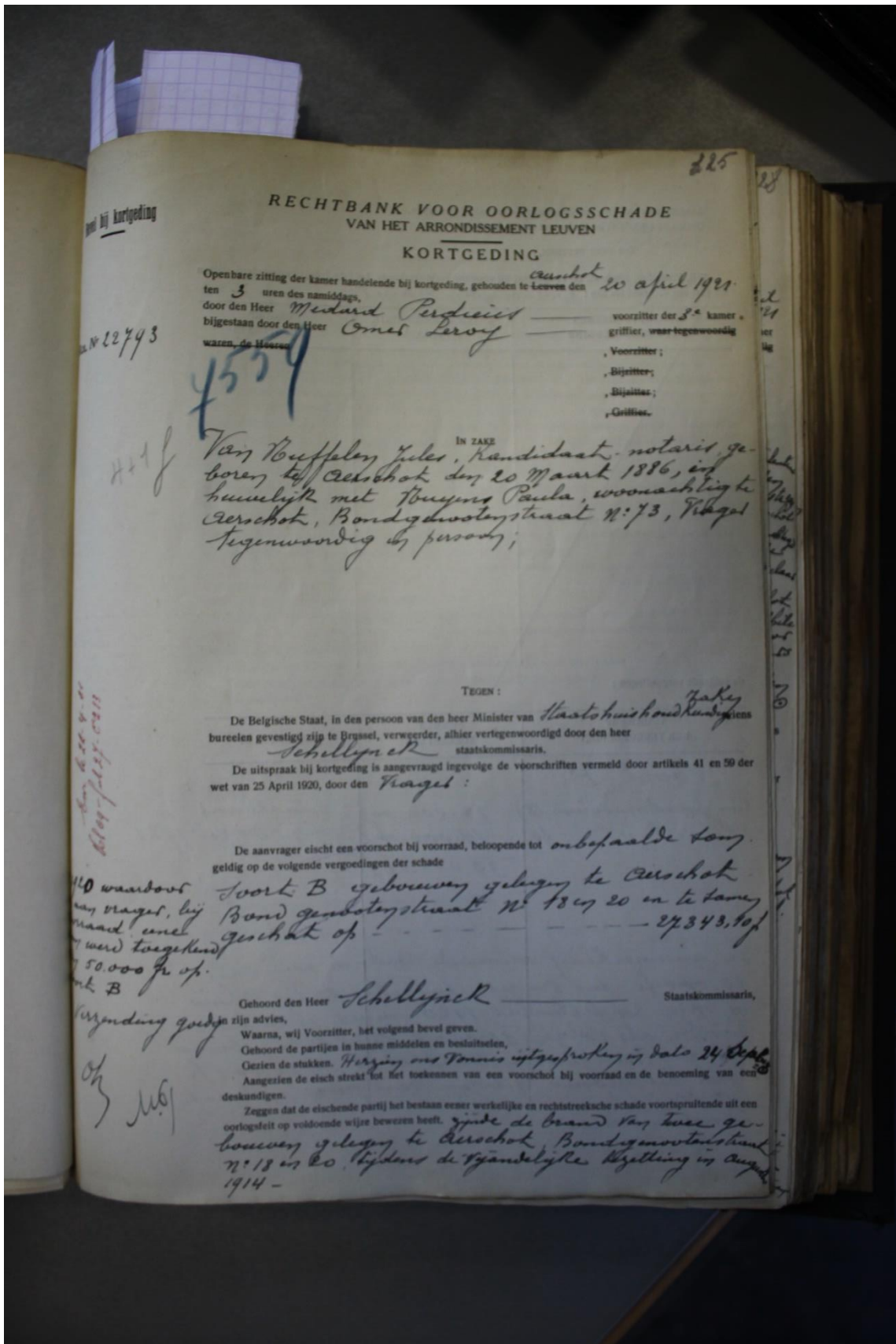
IV. WAAROM IS HET ARCHIEFFONDS INTERESSANT VOOR DE GENEALOOG ?

De minuten betreffende een bepaalde persoon die in de registers voorkomt kunnen waardevolle inlichtingen bevatten over tal van onderwerpen, zoals o.a.:

- de samenstelling van het gezin van het oorlogsslachtoffer:



- de eigendommen van het oorlogsslachtoffer: waar waren deze gelegen, welke was hun waarde, welke schade werd veroorzaakt en in welke omstandigheden, de schatting van het schadebedrag, welke vergoeding voor de geleden schade werd door de rechtbank toegekend?:



Aangezien de aanvraag met spoed dient afgehandeld te worden.
Gezien de artikels 41 en 59 der wet van 25 April 1920.

OM DEZE REDENEN,

Wij, Voorzitter, zetelende bij kortgeding, bij voorraad recht sprekende, het principaal onverminderd, wijzen ten titel van voorraad toe aan: *Voornemen orages*:

NAAM, VOORNAMEN BURGERLIJKE STAND	DATUM DER GEBORTE EN PLAATS	BEROEP WOONPLAATS
/		

de volgende vergoedingen :

VOORWERP DER VERGOEDINGEN	SOMMEN TOEGESTAAN	EISCHBAAR OP
<i>Soort B</i>		
<i>(huis bondgenootstr. 18)</i>	<i>16.000,00</i>	<i>} betaalbaar den 1 Octobr 1921.</i>
<i>(" " 20)</i>	<i>14.000,00</i>	
	<i>30.000,00</i>	

In aanmerking nemende dat de som van 50.000 fr. derf Orages toegestaan bij Vonnis in dato 24 September 1920, moet verdeeld worden als volgt: 30.000 fr. voor het gebouw gelegen Bondgenootenstraat n^o 18, en 20.000 fr. voor het gebouw gelegen Bondgenootenstraat n^o 20.

onder voorbehoud der wederbelegging.

Verder zijn in de minuten van de rechtbank voor oorlogsschade ook nog – zonder exhaustief te willen zijn – vaak zeer interessante gegevens te vinden over zaken zoals:

- de letsels die een oorlogsslachtoffer door toedoen van de vijand heeft opgelopen en zijn graad van werkonbekwaamheid/invaliditeit;
- de personen die gedwongen werden om arbeid voor de vijand te verrichten en daarbij soms naar Duitsland werden gedeporteerd (duur en plaats van hun verblijf, op welke plaats werden zij tewerkgesteld en in welk bedrijf);
- de getuigenissen van weduwen van burgers die werden vermoord door de Duitsers;
- de mensen die door de bezetter tot een gevangenisstraf werden veroordeeld en de reden waarom (Duitsvijandige activiteiten, smokkel, pogingen om via Nederland naar het Belgische leger achter de IJzer te trekken,...);
- de getuigenissen van ouders van kinderen die waren omgekomen tijdens vuurgevechten of bombardementen.

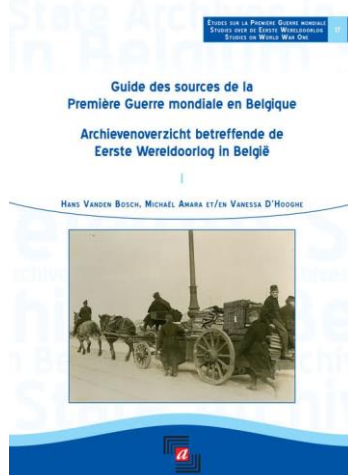
BESLUIT:

Sinds 2018 zijn circa 240.000 individuele dossiers – goed voor 650 strekkende meter archief – over de burgerslachtoffers van de Eerste Wereldoorlog raadpleegbaar in het Algemeen Rijksarchief. Ze vormen een onuitputtelijke bron van onderzoek en werpen licht op de strijd voor erkenning die duizenden Belgen na de oorlog hebben gevoerd. In 1924 waren voor 256.597 burgerslachtoffers die een aanvraag hadden ingediend bij de rechtbanken voor oorlogsschade reeds 239.165 dossiers beslecht, voor een totaalbedrag aan schadeloosstelling van bijna één miljard frank.

Het zal duidelijk zijn dat de archieven van de rechtbanken voor oorlogsschade ook voor genealogen die familieleden hebben die door de oorlogsomstandigheden werden getroffen, een belangrijke bron van informatie kunnen zijn voor hun familiegeschiedenis.

V. ENKELE SUGGESTIES VOOR VERDER ARCHIEFONDERZOEK...

Ook andere archieffondsen m.b.t. de Eerste Wereldoorlog die bewaard worden in de rijksarchieven bevatten interessante genealogische informatie. In 2010 gaf het Algemeen Rijksarchief een overzicht uit van alle archiefbronnen rond de Eerste Wereldoorlog die te vinden zijn in archieven in België, maar ook in Nederland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland, Zwitserland, de Verenigde Staten... Deze gids werd nogmaals herwerkt en geactualiseerd in 2014. Deze gids is grotendeels tweetalig en behandelt alle onderwerpen.



Opzoekingen in het fonds van de rechtbanken voor oorlogsschade worden best gecombineerd met verdere opzoekingen in de volgende archieffondsen:

Commission d'enquête sur la violation des règles du droit des gens, des lois et des coutumes de la guerre / Commissie tot onderzoek van de schendingen van het volkenrecht

De archieven van deze *Commission d'enquête sur la violation des règles du droit des gens, des lois et des coutumes de la guerre* worden bewaard in het Algemeen Rijksarchief in Brussel en behelzen de periode 1914-1926. Ze bestaan uit 15 strekkende meter archief en kunnen in het ARA op microfilm geconsulteerd worden (Microfilmcollectie nrs. 4946-4999). Deze commissie die al in de eerste oorlogsdagen werd opgericht had als opdracht op alle bewijsmateriaal m.b.t. Duitse wreedheden in België te verzamelen. Al dit materiaal werd uiteindelijk gepubliceerd in 23 rapporten. Na de oorlog werd deze commissie gereorganiseerd en startte zij met het opmaken van een gedetailleerde inventaris van alle schendingen van het volkenrecht door de Duitsers tijdens de inval in 1914 en de daaropvolgende bezetting (plundering van de industrie, deportaties van burgers, behandeling van gevangenen, opeisingen,...). Dit onderzoek resulteerde nog eens in de publicatie van 8 rapportenbundels tussen 1922 en 1923.

INVENTARIS: VANNERUS J., revu, complété et introduit par TALLIER P.-A., *Inventaire des archives de la Commission d'enquête sur la violation des règles du droit des gens, des lois et des coutumes de la guerre (1914-1926)*, Bruxelles, 2001.

UITGEGEVEN RAPPORTEN: *Rapports de la Commission d'enquête sur les violations des règles du droit des gens, des lois et coutumes de la guerre*, 8 vol., Bruxelles, 1922-1923.

Londense Afdeling van de Commissie tot Onderzoek van de Schendingen van de mensenrechten, oorlogswetten en -gebruiken / Délégation de Londres de la Commission d'enquête sur les violations des règles du droit des gens et des coutumes de la guerre

De Belgische regering stelde op 7 augustus 1914 reeds een Commissie in om zoveel mogelijk bewijzen te verzamelen over de gruweldaden die het Duitse leger beging bij de inval in België. Ook in Londen werd een afdeling opgericht die de verhalen van de Belgische vluchtelingen aldaar optekende. Emile Cartier de Marchienne, Henri La Fontaine en Henri Davignon waren de leden. In dit bestand vinden we de briefwisseling met de onderzoekscommissie en met voorzitter Cooreman, dossiers over de uitgave van de officiële rapporten en ander propagandamateriaal. Erg belangrijk zijn de verslagen van ooggetuigen van de Duitse gruweldaden.

Ook deze archieven worden bewaard in het Algemeen Rijksarchief in Brussel en behelzen de periode 1914-1918. Ze bestaan uit 1 strekkende meter archief.

UITGEGEVEN RAPPORTEN: *Rapports sur la violation du droit des gens en Belgique*, 23 dln. Parijs, 1915-1917.

Commission centrale des déportés, réquisitionnés et prisonniers civils / Hoofdcommissie voor Weggevoerden, Opgeëisten en Burgerlijke Gevangenen

Het archieffonds van de *Hoofdcommissie voor Weggevoerden, Opgeëisten en Burgerlijke Gevangenen* bestaat uit meerdere duizenden formulieren ingevuld door op bevel van de bezetter weggevoerde, opgeëisten of gevangengenomen Belgen die inlichtingen bevatten over hun burgerlijke stand, familiale situatie, de duur van hun straffen en de behandeling die zij vanwege de bezettende machten moesten ondergaan.

Ook deze archieven worden bewaard in het Algemeen Rijksarchief in Brussel en behelzen de periode 1919-1925. Ze bestaan uit 29 strekkende meter archief.

INVENTARIS: M. AMARA, B. SYMOENS, C. WINDELS, *Inventaris van het archief van de Hoofdcommissie van Weggevoerde, Opgeëiste en burgerlijke Gevangenen, 1919-1925*, Brussel, 2014.

Stadsarchief Leuven

Uiteraard is ook het Leuvense stadsarchief een verplichte halte voor elke genealoog op zoek naar informatie over zijn familieleden m.b.t. de Eerste Wereldoorlog. Hier bevinden zich de notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad, het schepencollege en van het comité van notabelen, de stadsrekeningen en de bevolkingsregisters. De Duitse verordeningen werden ontsloten via een aparte inventaris met meer dan 1.000 nummers. Daarnaast zijn er dossiers over de plundering en verwoesting van de stad in augustus 1914, de lokale hulpcomités, de ravitaillering, de steun aan werklozen en oorlogsslachtoffers, de uitgifte van gemeentebonnen, het politietoezicht, de prostitutie, het activisme, de hulp aan de krijgsgevangenen en de opeising van linnen, koper, bomen en paarden. Daarenboven zijn er lijsten van vermiste, gesneuvelde en gewonde soldaten, vluchtelingen, krijgsgevangenen en van ter dood veroordeelde burgers. Uit de naoorlogse periode dateren dossiers over de wapenstilstand, de wederopbouw, de omwisseling van de Marken, de oprichting van oorlogsgedenktekens, de organisatie van officiële plechtigheden en de uitreiking van allerhande attesten aan oorlogsslachtoffers. Het stadsarchief bezit tevens een uitgebreide fotocollectie.

MEER INFO: <https://www.leuven.be/wat-vind-je-het-stadsarchief>

Johan BREUGELMANS